

Aischylos

Autorka textu: Marta Balážová

Charakteristika jednou vetou:

Ako prvý pochopil, že divadlo potrebuje na scéne viac ako jedného herca a tak sa stal tvorcom gréckej i európskej drámy.

Životopisné údaje:

Zakladateľ antickej tragédie Aischylos žil asi v rokoch 525 - 456 pred n.l. Pochádzal z Ereuzíny pri Aténach, bol kňazom, vlastencom, bojoval v grécko-perzských vojnách (napríklad v bitkách pri Maratóne a pri Salamíne). Už ako 25 ročný sa zúčastnil svojimi tragédiami na celogréckych pretekoch, ako 40 ročný bol úspešný. Za dramatické dielo Aischyla oceňovali a oslavovali najmä preto, že do divadelného umenia prišiel s novinkou - uviedol na javisko druhého, neskôr podľa Sofoklovho vzoru aj tretieho herca. Aby zvýšil záujem obecnstva, zaviedol nádherné obleky hercov a krásnu dekoráciu. Na rozdiel od predchodcov, ktorí písali prevažne lyrické scény, stal sa zakladateľom skutočnej tragickej drámy. Zomrel na Sicílii.

Diela:

Aischylos napísal asi 90 tragédií, z ktorých sa zachovalo sedem. Spracoval prevažne mytologické námety - Siedmi proti Tébam, Prosebnice, Pripútaný Prometheus, trilógia Oresteia. V konfliktoch Aischylových postáv sa premietajú konflikty starých a nových spoločenských, náboženských, mravných a právnych princípov, rád zobrazoval demokratické ideály (úcta k zákonom). V historickej hre Peržania z roku 472 hovorí o víťazstve gréckeho loďstva nad Peržanmi pri Salamíne. Pripútaný Prometheus - je pravdepodobne prvou časťou trilógie o Prométeovi. Predstavuje hrdinu Prometea ako vzbúrenca proti bohom. Na rozkaz Dia je prikovaný ku skale, lebo dal ľuďom oheň. Jeho sila je však v tom, že vie tajomstvo, na ktorom závisí bezpečnosť Diovej vlády. Nechce mu ho prezradiť, preto je i so skalou zvrhnutý do podsvetia. Ďalšie časti trilógie sa stratili, v závere však došlo k zmiereniu. Prometheus je slobodný a prezradí Diovu tajomstvo. Prosebnice - 50 Danaových dcér ujde do Arga, aby sa vyhli sobášu so svojimi bratrancami, synmi kráľa Aigypta. Oresteia je najslávnejšie Aischylove dielo. V trilógii spracoval bájnny príbeh kráľa Agamemnóna, ktorého po návrate z Tróje zavraždí jeho vlastná manželka Klytáiméstra a jej milenc Agistos. Prvá časť trilógie má názov Agamemnón. V druhej časti - Obeť za mŕtveho Orestes za pomoci sestry Elektry pomstí svojho otca, zabije Agista aj matku. V tretej časti - Skrotenie Erinyí sa musí Orestes vysporiadať nielen so svedomím, očistiť si dušu, ale aj so zákonmi. Spor o Orestovu vinu má rozriešiť bohyňa Aténa, tá však postúpi rozhodnutie novej súdnej inštitúcie - areopágu, ktorú ona sama zriadila a má súdiť zločiny. Odstráni tak starú krvnú pomstu, Oresta súd oslobodí.

Úryvok:

Žena: Tu leží Agamemnón, bývalý môj muž,
a smrť mu pripravila táto pravica,
čo udierala spravodlivo. Tak je to!
Muž: Žena, aký to jed
z pozemských bylín si vypila,
či aký nápoj z priepastí morských vín?
Nazdávaš sa, že teraz môžeš
pohrdať hnevom a kliatbou ľudu?
Ten ľud, to mesto si odvrhla,
a preto vyhnaná budeš a bez vlasti
a v tvojich stopách pôjde nenávisť.

úryvok z trilógie Oresteia:

Žena: Preboha, dobre rozumiem tej hádanke.
Smrť prepadne nás úskokom, veď úskokom
sme vraždili! Sem smrtonosnú sekeru.
Nech prinesie mi víťazstvo či porážku!
Tak hlboko som klesla v strachu o život.
Ó, beda: mŕtvy si, môj drahý Aigisthos!
Muž: Pod' so mnou - zabijem ťa tam, kde leží on.
Kým žil, ty dávalas' mu prednosť pred otcom -
nuž spávaj s mŕtvym, ak ho ľúbiš, toho však
ak nenávidíš, čo si lásku zaslúžil.
Žena: Zrodila som ťa, pri tebe chcem zostarnúť.
Muž: Chceš pri mne žiť, keď otca si mi skántrila?
Žena: Len osud tomu všetkému bol na vine.
Muž: Tak potom osud zapríčiní tvoju smrť.
Žena: A nebojíš sa, syn môj, že ťa prekľajem?
Muž: Seba si mala prekliat'! Mňa si vyhnala.
Žena: Ak nechceš priznať hriechy otcove...
Muž: Mlč! On sa bil, ty líhala si s milencom.
Žena: Ty naozaj chceš svoju matku zavraždiť?
Muž: Nie ja, ty sama sebe siahaš na život.
Žena: A ako ujdeš materiným Fúriám?
Muž: Ak nepomstím sa, ako ujdem otcovým?
Žena: Ach, škoda nariekať - si chladný ani hrob.
Muž: Otcovou smrťou sa tvoj osud spečatil.

úryvok z trilógie Oresteia:

Muž: Aké to vidím ženy? Ako Gorgony,
sú celé v čiernom, hady majú vo vlasoch,
ba vlasy, to sú hady - musím preč, ach preč!
Žena: To ťa len prízrak máta. Stoj a zažeň strach,
veď vieš, že otec ťa mával najradšej.
Muž: Nie je to iba prízrak. Tam som zazrel ich,
tie Fúrie, čo prišli pomstiť moju mať!
Žena: Krv na rukách ti dosiaľ nezaschla,
a mysl'ou lomcuje ti šialenstvo!
Muž: Ó, Apollón, tých príšer ju tu čoraz viac -
či vidíš ich? A z okáľov im kvapká krv!
Žena: Tak očistu si sprav. A zistíš: dotykom
ruky ti Foibos odoženie prízraky.
Muž: Ach, vy ich nevidíte, ja ich vidím však!
Ich pomsta prenasleduje ma - preč len preč!

Zaujímavosť:

Čo sú Erynie alebo (v preklade Vojtecha Mihálik) Fúrie?

Podľa starovekej báje sú to bytosti, ktoré sa rodia z krvi preliatej pri vražde. Majú krvavé oči, vycerené zuby, dlhé pazúry, vlasy plné hadov a strašidelné čierne rúcha. Také ich videl aj Orestes, ktorý vraždu pomstil ďalšou vraždou. Ani v gréckych povestiach však nebýva osud vždy neúprosný. Keď si vinník vytrpí dost', niekedy sa bohovia nad ním zľutujú a Fúrie už nie sú zlé. Aj v Oresteii napokon skrotené Fúrie zaželajú Aténam mier.